

UMUMTA'LIM JISMONIY TARBIYASI TIZIMIDA SPORT O'YINLARINING O'RNI

O'rolov Aziz Karim o'g'li

Sergeli tumani 300- maktab, Jismoniy tarbiya fani o'qituvchisi

Sodiqova Oybarchin Gofur qizi

Toshkent shaxar Sergeli tuman 300 maktab, Jismoniy tarbiya o'qituvchisi

Annotatsiya: Maqolada maktab jismoniy tarbiya tizimida sport o'yinlaridan foydalanishning asosiy yondashuvlari tahlil qilingan. Umumta'lim maktabida sport bilan shug'ullanishning eng muhim maqsadlari - o'quvchilarni sport o'yinlari va mashqlarining turlari bilan tanishtirish, to'g'ri texnikaning asosini qo'yish.

Kalit so'zlar: sport o'yinlari, jismoniy madaniyat, jismoniy rivojlanish, jismoniy madaniyat va sport faoliyati, maktab jismoniy tarbiya tizimi.

Kirish : So'nggi vaqtlarda yosh avlodning jismoniy tarbiya va sport bilan shug'ullanishida an'anaviy va anchadan beri amalda qo'llaniladigan shakllari endi zamonaviy talablarga javob bermasligi va uni yanada samarali shakllarga aylantirish zarurligi tobora ko'proq anglanilmoqda. Shundan kelib chiqib, innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalangan holda jismoniy tarbiya va sport ishlarini tashkil etishning yangi g'oyalari va yondashuvlarini izlash zarurati tug'iladi [1].

Harakat samaradorligini oshirishning eng samarali usuli bu jismoniy faollikdir. Jismoniy tarbiyaning mazmuni moddiy, estetik va ma'naviy qadriyatlarning majmuasi bilan ifodalanadi. Jismoniy tarbiya mashg'ulotlarining natijasi - bu jismoniy tayyorgarlik va ko'nikmalar, qobiliyatlarining mukammallik darajasi, hayotiy kuchlarning yuqori darajada rivojlanishi, sport yutuqlari, axloqiy, estetik, intellektual rivojlanish, sog'lom turmush tarziga yo'naltirishdir.

Umumta'lim maktablarida jismoniy tarbiya va sport ishlarining asosiy maqsad va vazifalari bugungi kunda o'quvchi yoshlar o'rtasida jismoniy madaniyatni oshirish, sog'lom turmush tarziga tayyorgarlikni shakllantirish, sport mashg'ulotlariga qiziqishni rivojlantirish, jismoniy mashqlarni muntazam bajarish, axloqiy, hissiy, intellektual, ijtimoiy-madaniy va estetik shaxsiyatni, ijodiy qobiliyat va kognitiv ehtiyojlarni shakllantirish va rivojlantirishga qaratilgandir [2].

Shuni ham tan olish kerakki, maktab o'quvchilari uchun musobaqa ishtirokchilari o'rtasida shiddatli raqobat, g'oliblarning faqat kichik bir guruhini rag'batlantirish, sport musobaqalarini tashkil etishning an'anaviy modeli kabi jarayonlar ancha jiddiy kamchiliklarga egadir. Bu ishtirokchilarning har qanday yo'llar va usullar bilan g'alaba qozonish hissini, boshqalardan ustunligini ochiq ko'rsatish, shon-shuhratga erishish, g'alaba bilan bog'liq moddiy manfaat olish, qimmatbaho sovrinlarni qo'lga kiritish

istagini tug'diradi (hatto sog'liq uchun zararli bo'lsa ham, axloqiy tamoyillar buzilsa ham).

Ta'lim tizimida pedagoglar ko'pincha jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlarini amalga oshirishning to'rtta asosiy yo'nalishidan foydalanadilar [3].

Birinchi yo'nalish birinchi navbatda jismoniy tarbiya va sport sohasida o'quvchilarning ma'lum bilimlarni o'zlashtirishlariga, shuningdek, ko'nikmalari va malakalarini rivojlantirishga qaratilgan.

Ikkinchi yo'nalish doirasida asosan, jismoniy sifatlarning yuqori darajadagi rivojlanishiga va majburiy mashg'ulotlar sonini ko'paytirish orqali mashg'ulot samaradorligiga e'tibor qaratiladi.

Uchinchi yo'nalish sportga yo'naltirilgan bo'lib, birinchi navbatda mashg'ulotlarning bo'lim va sinf-dars shakllarini oqilona birlashtirishga, sportning ayrim turlarini amalga oshirishga asoslangan. Ushbu jarayondagi asosiy vazifa - jismoniy faoliyatning afzal bo'lgan turlari bo'yicha tizimli tayyorgarlik ko'nikmalarini shakllantirishdir.

To'rtinchi yo'nalish doirasida o'quvchilarning salomatligi va ularning jismoniy rivojlanish darajasi, jismoniy tayyorgarligi insonning eng yuqori qiymati deb hisoblanadi [4].

Maktabda jismoniy tarbiyani takomillashtirishning barcha to'rtta yo'nalishi, ularning har birini amalga oshirish doirasida, o'quvchilarning ehtiyojlari va qiziqishlarini hisobga olgan holda o'zgaruvchan o'quv dasturlarini yaratishga katta ahamiyat berilishi bilan ta'minlangan bo'ladi [5]. Shuningdek o'qituvchining kasbiy imkoniyatlari inobatga olinib u ikkita blokdan iborat bo'lishi kerak deb taxmin qilinadi: bular, majburiy (asosiy) va differentsial (o'zgaruvchan)dir [6, 7]. Jismoniy tarbiya mashg'ulotlarini takomillashtirishning muqobil shakllari, jismoniy tarbiya darsining an'anaviy shakllaridan farqli o'laroq, o'quv guruhlarida o'quv jadvalidan tashqari o'quv rejimida mashg'ulotlarni tashkil etishga imkon beradi. Shu bilan birga, talabalar o'z qiziqishlari va intilish darajalariga qarab, dars turini tanlashda to'liq erkinlikka ega bo'lishadi [8, 9].

Sport o'yini - tarixan rivojlangan ijtimoiy hodisa, odamlarga xos bo'lgan sport faoliyatining mustaqil turidir [10, 11]. Bu o'yin, o'zini-o'zi rivojlantirish, o'zini bilish, sport, dam olish, umumiy jismoniy rivojlanish yoki ijtimoiy ta'lim vositasi bo'lishi mumkin. Jismoniy rivojlanish uchun qo'llaniladigan sport o'yinlari turli xildir, ammo ularni baribir sport va harakat faolligiga ajratish mumkin. Sport o'yinlari harakatli o'yinlarning eng yuqori darajasi hisoblanadi. Shu bilan birga sport o'yinlari harakatli o'yinlardan yagona qoidalar, o'yin davomiyligi, ishtirokchilarning ma'lum bir tarkibi, maydonlarning o'lchami va tartibi, uskunalari va inventarlar va boshqalar bilan farq qiladi, bu esa musobaqalarni sifatli o'tkazishga imkon beradi [12, 13, 14,].

Sport o'yinlari musobaqalari ishtirokchilardan ko'proq jismoniy kuch va irodaviy sifatlarni talab qiladi. Sport o'yinlarida ikkita juda muhim omil ob'ektiv ravishda birlashtiriladi: bir tomondan, bolalar ushbu raqobatbardoshlikdan estetik va axloqiy qoniqish oladi, atrof-muhit haqidagi bilimlar zaxirasini kengaytiradi, boshqa tomondan ular amaliy mashg'ulotlarga qo'shiladi. Bularning barchasi shaxsiyatning shakllanishiga hissa qo'shadi [15, 16].

Shunday qilib sport o'yinlari-bu har tomonlama jismoniy tayyorgarlikka, o'yin organishning xarakter xususiyatlari va funktsiyalarini yaxshilashga qaratilgan murakkab samarali ta'lim vositalaridan biridir.

Sport o'yinlari maktab o'quvchilarining psixologik va pedagogik bilim olish jarayonlariga samarali ta'sir qiladi: fikrlash, e'tibor, xotira, idrok, tasavvur, o'qish kabi qobiliyatlarni rivojlantiradi va fiziologik jihatdan nafas olish tizimini, metabolizmi, qon aylanishini yaxshilaydi.

O'quvchilar o'qituvchilari bilan birgalikda o'quv mashg'ulotlarini tashkil etish uchun innovatsion pedagogik texnologiyalarni izlash va joriy etishga harakat qilishadi va ushbu jarayonda maktab o'quvchilari uchun o'yin faoliyatining jozibadorligi va ahamiyati yaqqol ko'rinadi. Sport o'yinlari o'qituvchiga o'quvchilar bilan ishlashda bir qator muhim va strategik vazifalarni hal qilishga imkon beradi, ularning jismoniy faollikka bo'lgan qiziqishlari va ehtiyojlarini qondirish, o'z tanasizni boshqarishni o'rganish, his-tuyg'ularini barqarorlashtirish, nafaqat jismoniy, balki aqliy, psixofiziologik, ijodiy qobiliyatlar, axloqiy sifatlarni namoyon etdiradi. Sport o'yinlarini jismoniy tarbiya darslarida, maktablardagi uzaytirilgan tanaffuslarda, uzoq kunlik guruhlarda muntazam ravishda ishlatish vosita rejimini optimallashtirishga, sog'lig'ini va aqliy faoliyatini yaxshilashga yordam beradi. Sport o'yinlarini haqli ravishda o'quvchilarning barkamol rivojlanishi va jismoniy tayyorgarligi vositasi deb atash mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Turdimurodov, D. Y. (2021). Preschool period: pedagogical aspect of education of will in a child. *Current Research Journal of Pedagogics* (27673278), 2(09), 47-51.
2. Turdimurodov, D. Y. (2021). Testing volitional qualities for students of high schools of secondary school. *The American Journal of Social Science and Education Innovations*, 3(03), 405-413.
3. Турдимуродов, Д. (2021). Formation and education of will in schoolchildren in the process of physical education lesson. *Mental Enlightenment Scientific-Methodological Journal*, 2021(02), 64-74.
4. Турдимуродов, Д. Й. (2020). Педагогические факторы внешней стимуляции влияющие на волевые усилия школьников при физических упражнениях разного характера. *Педагогика ва психологияда инновациялар*, 9(3).

5. Турдимуродов, Д. Ю. (2021). Особенности проявления волевых усилий в процессе внешней стимуляции у школьников 10-12 лет. *Academic research in educational sciences*, 2(4), 1348-1354.
6. Абдуллаев, Я. М. (2012). Развитие физического воспитания подрастающего поколения в непрерывном образовании. *Молодой ученый*, (11), 381-383.
7. Абдуллаев, Я. М., & Юлдашевич, Т. Д. (2020). Создание педагогических условий в формировании волевых качеств у учеников начальных классов. In *Colloquium-journal* (No. 24 (76)). Голопристанський мюькрайонний центр зайнятость
8. Турдимуродов, Д. Й. (2021). Укувчиларнинг иродавий сифатларини шакллантиришда жисмоний тарбия воситаларининг имкониятлари. *Инновации в педагогике и психологии*, 4(7).
9. Abdullaev, Y. (2021). Forms and methods of developing the use of folk movement games in high school students. *Mental Enlightenment Scientific-Methodological Journal*, 2021(2), 73-79.
10. Norboyev N. N. The most ancient chess in the world detected in uzbekistan // *Theoretical & Applied Science*. - 2020. - №. 10. - С. 43-47.
11. Alikulovich, M. K., & Yuldashevich, T. D. (2020). Development of physical training skills and formation of willpower qualities in extracurricular activities. *European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences* Vol, 8(3)
12. Норбоев, Н. Н. (2019). Методы физической подготовки спортсменов-ориентировщиков. *Вопросы педагогики*, (12-1), 181-184.
13. Narzikulovich, N. N. (2020). The effectiveness of doing sport in everyday life. *Педагогика ва психологияда инновациялар*, 12(3).
14. Уткир Салимов (2021). Анализ отношения студентов Сурхандарьинской области к здоровому образу жизни и физической активности. *Общество и инновации*, 2 (3/S), 155-159. doi: 10.47689/2181-1415-vol2-iss3/S-pp155-159
15. Менгликулов, Х. А. (2020). Особенности физической подготовки специалистов физической культуры в высшем учебном заведении. *Педагогика ва психологияда инновациялар*, 11(3).
16. Абдуллаев Яшнаржон Мах, камжонович, & Турдимуродов Дилмурод Йулдошевич (2020). Усмир ёшдаги укувчиларда иродавий сифатларни жисмоний тарбия воситалари оркали ривожлантириш. (Современное образование (Узбекистан). (9 (94)), 56-62.